

Föreläsning 4

Mailadress: andres.garcia@fil.lu.se

Besöksadress: LUX, våning 5: B532

Schema:

- . 11:e maj: Introduktion
- . 13:e maj: Värde typer
- . 18:e maj: Geach-Thomson
- . 20:e maj: Ett Värde för Dig
- . 22:a maj: Värdeatomism
- . 26:e maj: Värderelationer
- . 28:e maj: Fel Sorts Skäl
- . 5:e juni: Tentamen

Dagens nyckelbegrepp:

- . Bra för dig
- . Agent-relativa skäl
- . Agent-neutrala skäl
- . Partiska skäl
- . Opartiska skäl

Förra föreläsningen gick jag igenom Geachs argument som utmanar finala världens semantiska och begreppsliga legitimitet.

Geachs argument är kanske inte helt övertygande. De lyckas inte utesluta att det finns predikativa användningar av värdetermer.

Även om man sympatiserar med Geachs argument, så är det inte alls säkert att finala värden kräver predikativa användningar av värdetermer.

Dessutom kanske möjligheten finns att när objekt är bra *som saker* så kan de vara det på ett finalt eller instrumentellt sätt.

Om det här stämmer så verkar det som om våra observationer om finala och instrumentella värden även kan ha legitimitet och vara av intresse för en specifik typ av attributiva värden.

Om Begreppet *Värde för*

Även om man inte köper Thomsons resonemang, så är hennes idéer om värde på något vis intressanta för sin egen skull. I synnerhet väcker begreppet “värde för” en del svåra filosofiska frågor.

Hur bör detta värde egentligen analyseras? Vilken relation står det i till andra typer av värden? Kan det finnas saker som är bra för någon men på ett finalt eller instrumentellt sätt?

Är Begreppet Begripligt?

Begreppet “bra för” var länge försummat inom värdeteorin. En anledning är att det sammanblandats med andra antingen orimliga eller ointressanta begrepp. Se exempelvis följande kritik från Moore:

“In what sense can a thing be good *for me*? It is obvious, if we reflect, that the only thing which can belong to me, which can be *mine*, is something which is good, and not the fact that it is good. When therefore, I talk of anything I get as ‘my own good,’ I must mean either that the thing I get is good, or that my possessing it is good.”

Vad Moore Menar:

Moore antar att "x är bra för y" måste betyda "det är bra att y har x" eller "x är bra och y har x". Alternativet anser han är att det betyder "x är bra relativt y" och det betraktar han som lika obegripligt som "x är sant relativt y."

Vi kan hålla med Moore om att det sistnämnda förslaget är obegripligt, men hävda att de första två inte heller är rimliga tolkningar av "x är bra för y." Det måste finnas fler alternativ som Moore aldrig övervägde.

x är bra för y = x är bra och y har x

Det finns många saker som är bra för mig men som inte är bra i någon annan bemärkelse. Jag har en låda full med gamla leksaker och barnminnen som är bra för mig, men inte bra för sin egen skull.

x är bra för y = det är bra att y har x

Det finns många saker som är bra för mig men som det inte är bra att jag har. Det finns exempelvis sakförhållanden som är bra för mig, men som omöjligen kan vara *mina*.

x är bra för y = x är bra enligt y

Det finns mycket som kan vara bra för personer, även om det inte är bra från personernas perspektiv. Det finns exempelvis många saker som är bra för barn, men som sällan är bra *enligt barnen*.

x är bra för y = x tillfredsställer preferenserna hos y

Det finns många saker som kan tillfredsställa preferenserna hos vissa men som inte är bra för dem. Det kanske till och med vara bra för oss att bortse från våra preferenser ibland.

Observera:

Det finns mer generella problem med att tolka “bra för x ” som “bra enligt x ”, “tillfredsställer preferenserna hos x ” och liknande förslag. Problemet är att dessa tolkningar ser ut att förstå “bra för x ” i rent deskriptiva termer. Det är då tveksamt huruvida det verkligen kan fånga det genuint normativa som finns i begreppet “bra för x ”.

Mer om Moores kritik:

I det avsnitt där Moores kritik förekommer så är han intresserad av att avfärda den etiska egoismen och liknande teorier. Därtill vill han skänka tvivel över en speciell typ av privat värde som bara skulle finnas för mig.

1) Det finns versioner av den etiska egoismen som är immuna mot värdeteoretisk kritik av den här typen. 2) Inte alla teorier som lägger fokus på det värdeteoretiska begreppet *bra för* behöver inbjuda etisk egoism. 3) Begreppet *värde för* behöver, till sist, inte involvera någon typ av privat värde.

Så “ x är bra för y ” ska inte blandas ihop med “det är bra att y har x ,” “ x är bra och y har x ”, “ x är bra enligt y ”, och inte heller “ x tillfredsställer preferenserna hos y .”

Det är då lätt att säga vad “bra för” inte betyder, men vad betyder det? Om vi vill försvara begreppet från Moores kritik så bör vi kanske formulera en mer konstruktiv historia.

Välfärd och Värde för

Många filosofer har tenderat att förstå begreppet “bra för” i termer av välfärd. Det som är bra *för* personer är helt enkelt det som bidrar till deras välfärd.

Välfärd förstås sedan på lite olika sätt. Några av sätten förenas genom sitt fokus på de *funktioner* som saker och ting har. Någonting bidrar till en persons välfärd om det är befrämjande för hennes funktion. De flesta andra sätt förenas genom sitt fokus på mentala tillstånd. Någonting hävdas bidra till en persons välfärd om det befrämjar personens lycka.

Passande attityder och värde för

Toni är tveksam. Visst kan något vara bra i kraft av att det bidrar till någons välfärd, men då menar vi bara att det är en del av superveniensbasen för värdet. Att begreppet “bra för” ska *analyseras* i termer av välfärd är inte alls lika rimligt. Det finns åtminstone en version av begreppet som inte tillåter en sådan reduktion.

Han har flera argument för detta, men bland de mest centrala förlitar sig på distinktionen mellan tjocka och tunna värdebegrepp.

Den typ av värdebegrepp vi är huvudsakligen intresserade av är *tunna* snarare än *tjocka*.

- . Ex. på tunna värdebegrepp: God, ond, dålig
- . Ex. på tjocka värdebegrepp: Modig, sparsam, generös

Enligt Orsi så används tjocka värdebegrepp för att säga att saker är goda eller onda, dåliga eller bra, och så vidare, *samtidigt* som vi säger någonting om *varför*.

Deskriptiva begrepp:

”Brödrost”

Tunna värdebegrepp:

”Gott”

Tjocka värdebegrepp

”Modig”

Det verkar rimligt att säga att genom att förstå tunna värdebegrepp så ökar vår förståelse för tjocka sådana, men det verkar inte alls rimligt att säga att tunna värdebegrepp kan *reduceras* till tjocka sådana.

Toni menar att “bra för” är ett tunt värdebegrepp, medan “välfärd” normalt är ett deskriptivt eller tjockt värdebegrepp. Därför är det inte rimligt att analysera det förstnämnda i termer av det sistnämnda.

Återigen, det utesluter kanske inte att saker och ting är “bra för” personer i den mån de bidrar till deras välfärd. Det är en substantiell fråga som vi kan vara oeniga om.

Toni poängterar också att vi kan känna respekt för någon även när detta faktiskt underminerar deras välfärd. Förr brukade soldater känna respekt för sina motståndare i krig, även om de till och med ville att deras välfärd skulle nå ett abrupt slut.

Det här antyder att det är begreppsligt möjligt att vi kan känna saker för människors skull utan att vi gör det med hänsyn till deras välfärd.

Skäl för vem?

Det är viktigt att vi inte blandar ihop begreppet “värde för” med agent-relativt värde. Med agent-relativt värde avses inte nödvändigtvis vad Moore var orolig för, det vill säga den typ av värde som finns relativt till personer. Det beror på hur vi förstår begreppet agent-relativa värden.

Agent-relativa värden associeras med skäl för reaktioner som är specifika i någon mening. Det finns flera sätt att förstå det här på. Vi gör det enkelt för oss och tittar på två betydelser.

Den snäva förståelsen av agent-relativitet:

Agent-relativa skäl:

Ett faktum är ett agent-relativt skäl för p om p är en specifik person. Så om svaret på frågan “vem är x ett skäl för?” är “x är ett skäl endast för mig” så har vi att göra med ett agent-relativt skäl.

Agent-neutrala skäl:

Ett faktum är ett agent-neutralt skäl för p om p inte är en specifik person. Så om svaret på frågan “vem är x ett skäl för?” *inte* är “x är ett skäl endast för mig” så har vi att göra med ett agent-neutralt skäl.

Det verkar inte rimligt att insistera att *alla* skäl är **agent-relativa** i bemärkelsen att om ett skäl föreligger, så är det alltid ett skäl som en specifik individ har. Åtminstone verkar det inte rimligt att insistera att det nödvändigtvis är så.

Frågan är om agent-relativa skäl kan användas för att förstå begreppet “värde för”? Kan det vara så enkelt att x är värdefullt *för* y om, och endast om, det finns skäl till positiva reaktioner inför x som är specifika för just y ?

x är bra för $y = y$ har skäl att ha positiva reaktioner inför x

Det kanske kan finnas skäl bara för mig att betala en viss skuld, men det betyder inte att det är bra *för mig* att betala skulden. Det kanske kan finnas skäl bara för mig att offra mig för gruppens välfärd, men det betyder inte att det är bra *för mig*. Mer generellt uttryckt, det verkar begreppsligt möjligt att det skulle kunna finnas skäl för just mig att förhålla mig på olika vis till saker och ting som inte är bra eller dåliga *för mig*.

Den vida förståelsen av agent-relativitet:

Agent-relativa skäl:

Ett faktum är ett agent-relativt skäl om det relaterar till åtminstone en agent. Så om svaret på frågan “vem är x ett skäl för?” är “ x är ett skäl för p ” där p antingen är en eller flera (kanske hypotetiska) personer, så har vi att göra med ett sådant.

Agent-neutrala skäl:

Ett faktum är ett agent-neutralt skäl om det inte relaterar till åtminstone en agent. Så om svaret på frågan “vem är x ett skäl för?” är “ x är inte något skäl för någon speciell”, så har vi att göra med ett sådant.

Det verkar väldigt rimligt att insistera att *alla* skäl är agent-relativa i bemärkelsen att om ett skäl föreligger, så är det alltid ett skäl som *någon* har. Den här typen av agent-relativa skäl kan dock vara mer eller mindre generella. Det vill säga, någonting kan vara ett skäl för någon, några, eller *alla*. Det enda vi utesluter är att någonting kan vara ett skäl utan att vara det för någon alls.

Relativitet, Personlighet, Partiskhet:

Svar på frågan:

Skäl för vem?

Ger inget svar på frågan:

Skäl att göra vad?

Det kan finnas skäl bara för **mig** att bry mig om **alla**.

Det kan finnas skäl för **alla** att bara bry sig om **sig själva**.

Det kan finnas skäl för **alla** att bry sig om **alla**.

Det kan finnas skäl för **mig** att bara bry mig om **mig själv**.

Det kan finnas skäl bara för **några** att bry sig om **alla**.

Det kan finnas skäl för **alla** att bara bry sig om **några**.

Det kan finnas skäl för **alla** att bry sig om **alla**.

Det kan finnas skäl för **några** att bara bry mig om **några**.

Om *alla* eller åtminstone *de flesta* typer av värden är agent-relativa i den vida bemärkelsen att de korresponderar mot skäl för reaktioner som gäller för en eller flera personer, så kan det inte heller användas för att karakterisera just begreppet “värde för.”

Om Toni har rätt så finns inte det utmärkande för personliga värden att hitta bland de korresponderade *skälen*, utan snarare hos de reaktioner som vi har skäl att ha. Vi ska med andra ord titta på vad som utmärker själva värderandet.

Det här är kanske inte så förvånande. FA- och BP-analyser knyter värden till skäl för reaktioner. För att göra skillnad mellan olika typer av värden så kan vi därmed försöka göra skillnad på de skäl som de associeras med eller reaktionerna.

Det normala är att vi gör på det sistnämnda sättet. Att någonting är värdefullt för sin egen skull innebär inte att det finns en speciell typ av skäl att värdera det som skiljer sig från andra skäl, utan snarare att det bör *värderas* på ett speciellt sätt. Det vill säga, det är reaktionen som ska vara unik.

Rönnow-Rasmussens Analys:

Toni föreslår tillslut att vi analyserar “bra för” enligt följande mönster:

x är bra för y om, och endast om, det är passande att ha positiva reaktioner till x *för* y 's skull.

Ibland talas det om begreppet “bra för” i termer av personligt värde, men strukturen på analysen ovan visar att det här kanske är vilseledande.

Rönnow-Rasmussens Analys:

Toni föreslår tillslut att vi analyserar “bra för” enligt följande mönster:

x är bra för y om, och endast om, det är passande att ha positiva reaktioner till x *för* y 's skull.

Diskussion: Är personliga värden intrinsikala eller extrinsikala?

En Invändning:

Kan någonting verkligen vara bra för mig om det inte redan är bra? Finns det inte en nödvändig begreppslik koppling här, sådan att *bra för* förklaras i termer av vad som redan är bra?

Det att en kriminell aldrig blir fångad är inte bra, men det är *bra för den kriminelle*. Hitler var inte bra, men han var *bra för Eva*. Båda dessa påståenden är kanske falska, men är de begreppslikt förvirrade?

Rönnow-Rasmussens Analys:

Toni föreslår vid ett tillfälle att distinktionen mellan finalt och instrumentellt värde även är applicerbar här:

x är finalt bra för P om, och endast om, det är passande att ha positiva reaktioner till x för dess egen skull *för P s skull*.

. x är instrumentellt bra för P om, och endast om, det är passande att ha positiva reaktioner till x för dess effekters skull *för P s skull*.

Richard Kraut om Vikten av Värde För

Det finns flera filosofer som argumenterat för att emellertid vi kan vara pluralister med avseende på olika typer av värden, så är det personliga värden som är viktigast ur en substantiell synvinkel. Bland dessa filosofer återfinns Kraut, som förvisso är inspirerad av Geach och Thomson, men som anammar en mer etiskt inriktad strategi för att sprida skepsis över finala värden.

Några exempel:

- Finalt värde “avpersonifierar” våra relationer. Människor ska inte användas som instrument och sträva efter saker bara för att de är bra. Vi är inte bara värdeproducenter. Sakerna måste åtminstone vara bra *för oss*.
- Lycka bör strävas efter för att det är bra för oss, medan lidande bör undvikas eftersom det är dåligt för oss. Vi vinner ingenting av att hävda att dessa saker är bra eller dåliga punkt slut.
- En bra förälder tar inte främst hand om sina barn för att det är bra för sin egen skull, utan för att det är bra *för barnen*.
- Massutrotning och brist på biologisk mångfald vore inte dåligt om det inte vore dåligt för någon.

